

Czvikker Katalin

VAN, AKI ÉRTÉKELI, HOGY ŐSZINTE VOLTÁL . . .

BESZÉLGETÉS FODOR RÉKA SZÍNműVÉSSZEL
SZEREPEKRŐL, SZAKMÁRÓL, RENDEZŐKRŐL,
ANYASÁGRÓL.

C. K.: Az egyetem elvégzése után mi volt az, amire visszatekintve azt mondod, hogy élményként élted meg a színpaddal, a rendezővel, a színésztársakkal kapcsolatban, ami úgy megmaradt? Ha van ilyen történet akár, ami meghatározó.

F. R.: Számomra erősen meghatározó figura a főiskolán nem Csíki András meg Keresztes Attila volt, akik az évfolyamvezető tanáraink voltak, hanem Spolarics Andrea, akivel nekünk óriási szerencsénk volt, mert Kolozsváron két évadon keresztül rengeteget foglalkozott velünk. Ő egy fantasztikusan energikus nő, aki szinte férfias energiákkal rendelkezik, férfias a szó jó értelmében. Volt benne igazán anyáskodó nőiesség is, de leginkább egy olyan nagyon keménykezű valaki volt, akivel, én úgy gondolom, nagyon nagy szerencsénk volt, mert az első két évben kézbevett minket. Olyan rendhagyó dolgokat művelt például, felszaladtatott minket a Fellegvár tetejére és onnan le, és csak utána kezdte a próbát. Ő sokkal jobban bírta, azt hiszem, akkor vagy tizenöt évvel volt idősebb, mint mi, szégyelltük is magunkat, hogy nem tudjuk tartani vele a tempót. Játszott velünk, rengeteget tanított, ő ismertetett meg Parti Nagy Lajos verseivel. Bergmannak a *Suttogások és sikolyok* című előadása vagy a *Jelenetek egy házasságból* úgy jöttek létre, hogy nagy hangsúlyt fektetett az energiákra. Azt mondta, lehetsz te akármilyen tehetséges, akármilyen szorgalmas, járhatsz beszédtechnika-órára, ha nincs energiád a színpadon.

Kisvárdán, tavaly, amikor megláttuk, *A mi osztályunkat* játszottuk. Ő nem látott minket, legalábbis engem színpadon biztos tizenkét éve, ugye mióta elment Kolozsvárról.

Számomra a legnagyobb visszaigazolás az életemben az utóbbi tíz évben, amikor ő bejött az öltözőbe az előadás után. Gajai Ágít és Tóth Tündét is tanította, mind a három lányt egy öltözőben találta. Szerintem egyiküket se látott azóta igazán játszani, és teljesen őszintén azt mondta: „Hát színészek lettetek!” És ez nekem mindennél többet ért. Mint tanár mondta ezt, az, aki látta a kezdeteket, mikor még egy lépést sem tudtunk megtenni a színpadon, és akkor látta ezt az előadást. Nekem ez a legnagyobb élményem az elmúlt években.

C. K.: Mondtad, hogy a másik meghatározó élményed az *A mi osztályunk* kapcsán volt, és azért az sem kerülheti el a figyelmemet, hogy ez a másik élményed is egy erős női személyiséghez kötődik, Anca Braduhoz. Még egy nő az életedben, ha fogalmazhatok így.

F. R.: Spolarics Andreával ugye dolgoztunk, aki hasonló Ancához, gondolom azért is tetszett annyira neki ez az előadás, stílusban nagyon hasonlók, mindkettő erősen, keményen kézben tartja a dolgokat.

C. K.: Erősnek kell lennie egy nőnek? Ez így elfogadott, hogy a nőnek valamit pluszba hoznia kell a nőiessége mellé, ha közösségeket vezet, rendez?

F. R.: Igen, azt gondolom, hogy kell, a közösség megköveteli, főleg a tudást, az önbizalmat, amit át tud adni. A női lágyág el kell tűnjön, amikor rendez, mert hiteles és hihető kell legyen, és kézben kell tartania a férfiakat is. Ez férfiként könnyebb, szerintem. *A mi osztályunkban* is van hét férfi, hét erős jellem. Nem lehetett úgy rendezni, hogy jaj, most nem is tudom, akkor ide állj, oda állj, vagy... Ő tudta, mint egy sakkjátszmát, az egész előadást. És annyira jó szeme van. Ez az érdekes benne, hogy nőként a női alakokra rögtön ráérezett, amikor bejött, megmondta, hogy ki kit játszik, és akárhogy próbáltuk volna átalakítani a szereposztást, másképp nem működött volna. A férfiszerepeknél nem volt annyira magabiztos. Többször elolvastatta a férfiakkal a szerepet, ameddig mindenkinek megtalálta a helyét. De végül annyira megtalálta, hogy most azt veszem észre, sok előadásban mindenki „olyan”, mint a mi osztályunkban, annyira eltalálta a szereposztást, hogy valahogy rajtuk, rajtunk maradt, és viseljük.

C. K.: Ez olyan, mint amikor a szereplő és a karakter pregnálódik az emberbe? Tehát egyszerűen átítatódik vele, és azt hordozza magában?

F. R.: Igen. De ez nagyon-nagyon kevésszer fordul elő. De itt megtörtént.

C. K.: Többet kell egy női rendezőnek dolgozni, hogy egyetértsenek egy karakter megformálásában egy férfiszínésszel?

F. R.: Talán igen. Most itt úgy tűnt, igen. A nőknél érzelmi síkon nagyon szépen ráéreztem mindenki lelkére. Ezt el is mondta. Áginak a karaktere az a költőiség, az, aki eleve áldozatra van ítélve, Tündének az az erős, kemény karaktere, aki végigvisz mindent, eltemeti a gyerekeit, de viszi, viszi, és még mindig él, és már kilencven évig él, és akkor itt van az a lány, akit én játszottam, akinek úgy nincs is karaktere. Szörnyű így mondani, de színpadon nehéz megcsinálni. Mint a szél, ahogy viszi a levelet, olyan ő, így is jó, de aztán úgy is jó. A férfiakkal már nehezebb volt, mert ugye nincs férfilelke, ott többet kellett dolgoznia, nőként. Elég nagy hangsúlyt fektetett a férfi szereplőkre.

C. K.: Beszéljünk egy kicsit tovább a női karakterekről, de most egy másik különleges előadás kapcsán, *Az eset* kapcsán, amikor egy férfi rendezővel kerültetek szembe. A próbafolyamat során többször tapasztaltam, hogy szellemileg-lelkileg eléggé megviselten kerültetek elő a próbateremből. Te hogy élted ezt meg?

F. R.: Személy szerint én az elején borzasztóan ideges voltam. Bejöttünk a próbákra, és dobáltuk a botokat, ami fantasztikus gyakorlat végül is, de volt olyan, hogy fogtam a botot, és a sarokba dobtam, mondván, hogy én ezt már tovább nem csinálom, mert nagyon zavart, és úgy éreztem, hogy én ezt nem bírom végigcsinálni. És furán módon Sardar Tagirovski egyénisége, bölcsessége győzött. Soha nem mondta azt, hogy menj ki innen, vagy ha nem akarod csinálni, akkor ne csináld, vagy ülj le. Ellenben hang nélkül vagy egy gesztussal csak annyit mondott, vedd vissza a botot. Mindenkinek bemért, hogy milyen karakter. Érdekes volt, mert feszegette nagyon a színészet határait, szöveg nem volt, eleinte nem kaptunk szerepet, senki nem kapott szerepet. Férfiszerepeket játszottak a nők, a kocsmajelenetet például eljátszatta nővel, aztán meg a varrodai jelenetet eljátszatta a férfiakkal. Először butaságnak tűnt, nem igazán érttem a logikáját. Megpróbáltuk

kinyitni a szívünket, de a fura az volt, hogy egy idő után már ezt a botos történetet is kezdte élvezni az ember, vagy már nem idegesített annyira, már úgy vártam, egyszer haza is vittem a botot. Valahogy megszelídített engem mint színészt, és úgy vettem észre, hogy szinte mindenkit, aki ott volt a teremben. Nála a nemek nem számítottak, azt mondta, te embert játszol, nem játszol nőt vagy férfit. A szerepeket amikor kiosztotta, valamilyen szinten, nem mondta ki soha a nevét senkinek, csak úgy mindenkire valahogy aztán ráaggatta a szerepet, és úgy rajtunk maradt.

C. K.: Mi az, amit megtanultál másképp látni?

F. R.: Volt egy olyan próba, amikor a gyerekeknek negyvenfokos láza volt, rossz kedvem volt, én nem voltam boldog egyáltalán. Tényleg, bejöttünk, leültünk, megint kezdődött előlről mindig a kísérletezés, késő volt, nem volt kedvem, boldog se voltam, és abban a pillanatban kellett kezdem a szöveget, hogy én milyen boldog vagyok. Három mondat után mondtam, hogy én ezt nem tudom, én nem vagyok boldog, és akkor nem akarom ezt játszani, nem tudom, én nem tudok boldog lenni, amikor ő akarja. Ekkor megkérdezte: „De mitől lennél boldog?” Mondtam, ha elmennék innen. „Hát akkor játszd azt, hogy el akarsz menni innen, nem akarsz itt lenni velünk, és ez boldoggá tesz.” Attól kezdve, mikor megkezdődött az előadás, mindig arra az elvágódásra gondoltam, nagyon szépen azt a pillanatot becsempészte a szívembe, mindig az elvágódás jött abban a percben, hogy az hozná meg a boldogságot, valami szépet képzeltem el, és ez nagyon meghatározó volt. Egy érdekes eset történt még, az ügyelővel üzentem, hogy mondjuk össze a szöveget. Mi már untuk a szöveget, ő késett, épp az államvizsga-dolgozatát írta, és elég sokat késett. Ez egy vasárnap délelőtti próbán történt, késett két órát, mert elaludt. Mindenki ideges volt, nem mondtuk össze a szöveget. Mikor megérkezett Sardar, nagyon mérges volt, de nem mutatta, csak látszott, hogy borzasztóan rosszul esik neki, hogy nem mondtuk össze a szöveget. Akkor azt kérte, hogy vegyen mindenki egy székkel, és menjünk ki az udvarra. Leültetett minket körbe, és mondta, hogy hunyjuk be a szemünket. Visszavezetett minket egy gyerekkori emlékhöz, egy olyan emlékhöz a gyerekkorból, ami borzasztóan meghatározó valamilyen szempontból. Láttuk, kivel voltunk, hol voltunk, mibe voltunk felöltözve, milyen volt az illat, mit éreztünk, milyen idő volt, milyen évszak. A végén a körbeültetett székeken, a meditáció végén azt kérte, hogy engedjük el ezt az emléket, és kiáltunk utána, hogy ne menjen még el, mon-

danom sem kell, mindenki sírt. És amikor befejezte, azt mondta, most próbálhatunk. Ki tudta üríteni, és tudta, merre vezesse a színészember lelkét. Nem úgy kezdtünk el próbálni, hogy a fene egye meg, nem jött Sardar, mert elaludt. Mágikus pillanatok voltak ezek, ritkán esik meg egy színész életében. Apukámnak volt röviddel ezután a születésnapja, nekem meg pont édesapám jutott eszembe, azzal a képpel, amikor mi mindig együtt síeltünk és barkochbáztunk a sífelvonón. És azt írtam neki akkor, a születésnapjára, leírtam neki ezt az emléket, és ez volt a legszebb ajándék, amit adhattam neki. Valami olyat hozott elő belőlem, amire már évek óta nem gondoltam. Sardar ettől különleges.

C. K.: Van-e olyan emléked, rendezőkkel kapcsolatban, hogy olyat kellett megcsinálnod, amit nem akartál? Hogy úgy érezted, használva vagy, használva van a tested indokolatlanul.

F. R.: Nem nagyon volt. Olyankor volt probléma, mikor úgy éreztem, hogy nem talál a szerep a jellememmel. Lehet, hogy ezt egy jó irányítással túl lehet lépni, de általában olyan rendezők voltak, akikkel meg lehetett beszélni, ha valami tényleg nem tetszett, vagy annyira kényelmetlen volt, hogy nem szeretném csinálni. Igazán le se vetkőztettek. A gőzben előadásban ott ugye voltak olyan jelenetek, amikor le kellett vetkőzni, de indokolt volt. Nem éreztem öncélúnak egyáltalán, és a közönség is, aki látta, soha nem azt mondta. Valóban tetszett nekik, és úgy érezték, hogy ez úgy helyénvaló.

C. K.: Szívesebben dolgozol női rendezővel, mint férfival? Vagy ez egyáltalán nem számít? Vagy vannak-e olyan műfajok, amikről úgy gondolsz, hogy mégiscsak egy férfi rendező jobban meg tudna csinálni?

F. R.: Inkább a tudás számít, meg az, hogy precízen el tudja mondani a színésznek, hogy mit szeretne tőle látni. Ő kell tudja, hogyan szeretné az előadást megformálni, meg milyen karaktereket szeretne benne. Beugrottam a Csiki Gergely *Buborékok* előadásba, Novák Eszter rendezte, aki ugye nő, és annyira jól utasított, hogy nagyon jól alakult a beugrás. A nemek ettől függetlenül nem számítanak, tehát ugyanolyan jó komédiát rendezhet egy nő, mint egy férfi. Nem látok különbséget.

C. K.: *A mi osztályunkat* vagy *Az esetet* ha figyelembe vesszük, szerinted a női test vagy a férfitest kiszolgáltatottabb a két darabban, hogy érzed?

F. R.: A női test kiszolgáltatottabb. A férfiak valahogy könnyebben elfogadják a dolgot. Szotyori is levetkőzik, megmutatja a szép férfitestét, a nők mondják, hogy bár ne is venné vissza az ingét, de azért a nők esetében a nézők úgy felszisszennek, én ezt így vettem észre. Jobban elfogadják a férfi meztelenségét, és igen, a női test az szerintem kiszolgáltatottabb. De, ha működik, ha tényleg helyén van, például *Az eset*ben is abszolút helyén van, amikor ott összekapok Kovács Enikővel, és verjük egymást. Ott nem zavaró, még közelről sem.

C. K.: Ott ütitek egymást, rendesen? Ezt így kérte Sardar?

F. R.: Igen, igen. Így kérte. Előfordult, annyira belelendülünk, hogy szegény Enikő azt mondja, könyörgöm, csak a hajamat ne húzd ennyire, mert a kezekben marad az egész.

C. K.: Ettől hiteles. Közelről azért nehezebb csak látszatokat kelteni.

F. R.: Persze, csak úgy működik. Főleg ilyen közelről, de távolról is, nem lehet hazudni.

Tehát azt vagy érzed, vagy nem. Nagyon nehéz, igen, hiszen belemerés a dolog.

C. K.: Most várod a második gyermekedet, és olvastam pár interjút színházi szakemberekkel, s a visszatérő kérdés: a család és a gyerekvállalás mennyire tudja egy nő pályáját befolyásolni. És olyan kifejezéseket is használtak, hogy „a család egy fogyatékoság”. Te már vállaltál egy gyereket, és vissza tudtál úgy térni a pályára, hogy rövid idő alatt újra bele tudtad dolgozni magad a környezetbe, és nagyon szépen folytattad ott, ahol abba hagytad. Most újra gyereket vállalsz, és ez a pörgősség, amiből ha nem is kellett visszavenni, de kezelni kellett. Hogy állsz most ezzel?

F. R.: Férjemmel szeretnénk volna még egy gyereket. A fiammal otthon ültem két évig, de most már nem így gondolom, most egy évig szeretnék csupán otthon maradni, vissza szeretnék jönni minél hamarabb, mert az idő, így negyven felé, sürget. Főleg most, hogy könnyen, egy próbával behelyettesíthető bárki, ha nem is lesz pont ugyanolyan, de helyettesíthető.

Úgy tervezem, jövőre visszaveszem a szerepeimet. Nem könnyű döntés, és valóban, ez a „fogyatékoság”, ha nem is negatív szó, de valamelyest a mozgás szabadságát elveszíted, kicsit visszafogja az embert, valóban, a család. De van rá példa, hogy ugye, a kolléganőnek négy gyereke van, és mégis szárnyal és rengeteget dolgozik. Dobos Imre felesége mondott egy nagyon jó dolgot, sosem felejttem el: „Drágám, a színésznőknek sokkal nehezebb, mint a színészeknek. Az én férjem hazajön próbáról, én kiteszem elé az ebédet, a levest, a másodikat, csendben vagyok, ameddig pihen, összemondom vele a szöveget, este várom vacsorával, lefekszik, kimosom a ruháit, kivasalom az ingét. De te ezt mind meg kell csináld, és azonkívül azt is, amit a férjem a színpadon.” A színésznő két terepen ugyanúgy helyt kell álljon. Ez valóban így van, mert ugyanúgy szükség van rá mindkét helyen. És nem érdekli a közönséget, hogy a gyereked éppen beteg, de nem is szabad érdekelje, ezt valahogy el kell titkolni. Kivéve, ha Sardar rendez, mert akkor elmondhatod neki ugye, rögtön csinál belőle egy jó technikát meg egy jó megoldást. És még értékeli is, hogy őszinte voltál.

Nagyvárad, 2016. június 6.